

**ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΕΛΙΑΜΕΠ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

**10.
ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ:
Ο ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΕΙ**

Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος
Επίκουρος Καθηγητής
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης
Πανεπιστήμιο Αθηνών

**ΑΘΗΝΑ
ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2006**

Το κείμενο αυτό προέρχεται από ανακοίνωση σε επιστημονικό συνέδριο της Νομικής Σχολής Αθηνών, το 2005, με θέμα τα πανεπιστήμια και έχει δοθεί προς δημοσίευση στον συλλογικό τόμο των πρακτικών του συνεδρίου με επιμέλεια Γιώργου Δονάτου κ.ά. στις εκδόσεις Α. Σάκκουλα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η τρέχουσα, ανορθολογική και άτυπη ιεράρχηση σχολών και τμημάτων από μέρους της κοινωνίας, πριν από τις ετήσιες εισαγωγικές εξετάσεις και από μέρους της πολιτείας κατά την κατανομή προσωπικού και πόρων στα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης θα μπορούσε να αντικατασταθεί από μια αξιόπιστη αξιολόγηση. Η αξιολόγηση θα μπορούσε να αποβεί ανάχωμα στις επιδράσεις της αγοράς στις προτιμήσεις των υποψήφιων φοιτητών και στις πελατειακές πρακτικές διαδοχικών κυβερνήσεων. Ωφελούμενοι θα ήσαν οι κατεξοχήν χρήστες των υπηρεσιών του δημόσιου πανεπιστημίου, δηλαδή οι προερχόμενοι από τα μεσαία και τα κατώτερα εισοδηματικά στρώματα. Ωστόσο, η θέσπιση της αξιολόγησης με το Ν. 3374/2005 είναι προβληματική. Ο νόμος προβλέπει βαριές, σύνθετες και καταγιγιστικές διαδικασίες αξιολόγησης και τις αναθέτει σε πολλά νέα όργανα στο εσωτερικό των ιδρυμάτων. Παράλληλα, όμως, ο νόμος δεν προβλέπει την αντίστοιχη διοικητική υποστήριξη για όλα αυτά ούτε το ανάλογο οργανωτικό σχήμα.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο βαθμό που η αξιολόγηση έχει ορισμένες συνέπειες, όπως την ιεράρχηση σχολών και τμημάτων και την προτίμηση ενός τμήματος αντί για άλλο από τους τελειόφοιτους λυκείου ή από τους εργοδότες που προσφέρουν θέσεις απασχόλησης, τότε οι συνέπειες αυτές έχουν επέλθει, προτού καν θεσπιστεί η αξιολόγηση με νόμο. Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τις ιατρικές, νομικές και πολυτεχνικές σπουδές, οι οποίες παραδοσιακά συνδέονταν με συγκεκριμένα επαγγέλματα κύρους και οικονομικής επιτυχίας, η ιεράρχηση των σχετικών σχολών είναι διαδεδομένη και αναπόφευκτη.

Η εισαγωγή της αξιολόγησης των πανεπιστημίων στη χώρα μας έχει προκαλέσει έναν έντονο διάλογο στη δημόσια σφαίρα, ιδίως από τις αρχές του 2005 (π.χ., Απέκης 2005, Θεοτοκάς 2005, Κουμάντος 2005, Μπαμπινιώτης 2005, Τιβέριος 2005, Τρικαλινός 2005). Ωστόσο, τα περισσότερα από τα σημαντικά αυτά κείμενα συμβάλλουν στη συζήτηση για τις γενικές αρχές και προϋποθέσεις της αξιολόγησης, άλλοτε απορρίπτοντας την ολοσχερώς και άλλοτε προτείνοντας όρους για την αποδοχή της, χωρίς να εξειδικεύουν τον προβληματισμό τους στην τρέχουσα κατάσταση και χωρίς να υπεισέρχονται στις λεπτομέρειες της ρύθμισης που εν τέλει θεσπίστηκε τον Ιούλιο του 2005 (Ν. 3374/2005, που ψηφίστηκε στις 10-7-2005 και δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 189^A της 2-8-2005).

Στο κείμενο αυτό θα επιχειρήσω να διακρίνω την άτυπη και ανορθολογική ιεράρχηση σχολών και τμημάτων, που ήδη συμβαίνει, από την αξιολόγηση. Στη συνέχεια, θα θίξω τις κοινωνιολογικές όψεις της αξιολόγησης. Θα υποστηρίξω ότι κάποιου είδους αξιολόγηση των ΑΕΙ ενδιαφέρει κατεξοχήν τα μεσαία και χαμηλότερα στρώματα της κοινωνίας, από τα οποία προέρχονται οι περισσότεροι

χρηματοδότες (μέσω φόρων) και χρήστες των υπηρεσιών των δημόσιων πανεπιστημίων.

Στο τελευταίο μέρος αυτού του κειμένου, θα υποστηρίξω ότι η αξιολόγηση δεν εξυπηρετείται από τον σχετικό νόμο (Ν. 3374/2005), ο οποίος πάσχει πολλαπλώς. Τις νομοτεχνικές αδυναμίες του νόμου τις έχει άλλωστε επισημάνει το Επιστημονικό Συμβούλιο Βουλής (Βουλή των Ελλήνων 2005α). Εδώ θα ασχοληθώ με τις οργανωσιακές και διοικητικές-διαχειριστικές αδυναμίες του νόμου.

Η παθολογία του εν λόγω νόμου αφορά τον αριθμό, το μέγεθος και τη σύνθεση των προβλεπόμενων στο νόμο νέων διοικητικών οργάνων, επιφορτισμένων με την αξιολόγηση, καθώς επίσης και τους ρυθμούς και τους χρόνους της αξιολόγησης. Λαμβάνοντας υπόψη αυτά και άλλα προβλήματα που φαίνονται ήδη στο κείμενο του νόμου, θα καταλήξω στο συμπέρασμα ότι με την υφιστάμενη ρύθμιση της αξιολόγησης ανεγείρονται ορισμένα δεοντολογικά ζητήματα και επί πλέον ότι η ρύθμιση θα συναντήσει πολλά προβλήματα εφαρμογής.

2. Η ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΣΧΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ

Από τη στιγμή κατά την οποία τουλάχιστον δύο πανεπιστημιακά τμήματα ή σχολές προσέφεραν σπουδές στο ίδιο αντικείμενο, η αξιολόγηση από τελειόφοιτους λυκείου, φοιτητές και εργοδότες ήταν αναπόφευκτη. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η αύξηση των σχολών και των τμημάτων και η διασπορά τους σε μικρές και μεγάλες πόλεις της περιφέρειας επέτεινε εξής φαινόμενο: κάθε χρόνο και ιδιαίτερα έντονα τη χρονική περίοδο κατά την οποία οι υποψήφιοι φοιτητές καλούνται να

συμπληρώσουν το μηχανογραφικό δελτίο με τα τμήματα ΑΕΙ κα ΤΕΙ της προτίμησής τους, γονείς, τελειόφοιτοι λυκείου, καθηγητές φροντιστηρίων και πολλοί άλλοι μετέχουν σε μια άτυπη ιεράρχηση σχολών και τμημάτων και ιδίως εκείνων τα πτυχία των οποίων οδηγούν σε προσοδοφόρα επαγγέλματα.

Εφόσον ο υποψήφιος φοιτητής και η οικογένειά του ενδιαφέρονται σοβαρά για τις σπουδές του, τότε μέσα σε κοινωνικά δίκτυα συγγενών, φροντιστών και φίλων, ειδικών και μη σε ό,τι αφορά τα ΑΕΙ, διατυπώνονται γνώμες, ανταλλάσσονται συνήθως ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες και αντλούνται στοιχεία από τις ηλεκτρονικές ιστοσελίδες των πανεπιστημίων. Σχηματίζεται έτσι και διαδίδεται ένα απόθεμα γνώμων και πληροφοριών κυρίως για τις επαγγελματικές προοπτικές, το κύρος και την «αξία χρήσης» του ενός ή του άλλου πτυχίου και δευτερευόντως για τις υποδομές και το διδακτικό προσωπικό του τάδε ή του δείνα πανεπιστημιακού τμήματος, καθώς και για τις συνθήκες και το κόστος ζωής των πόλεων όπου βρίσκονται τα τμήματα ή οι σχολές.

Η άτυπη αυτή ιεράρχηση συνδέεται με την παροδική και μερικές φορές υπερβολική αύξηση της ζήτησης σπουδών. Ακολουθώντας τα ρεύματα ενός είδους «μόδας», μάζες υποψήφιων φοιτητών κατευθύνονται κατά διαστήματα, όχι μόνο προς τις παραδοσιακές σχολές (νομική, ιατρική, πολυτεχνείο), αλλά και προς ορισμένα άλλα τμήματα (παλαιότερα, τμήματα ΜΜΕ και ψυχολογίας, σήμερα παιδαγωγικά τμήματα και στρατιωτικές σχολές). Στο πλαίσιο αυτό, δεν λείπουν και οι περιπτώσεις αυτοαξιολόγησης τμημάτων μέσω του Τύπου, που αγγίζουν τα όρια της αυτοδιαφήμισης (άρθρα πανεπιστημιακών για τις ερευνητικές επιδόσεις του τμήματός τους, προβεβλημένες καταχωρήσεις τμημάτων σε εφημερίδες για τα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών τους). Αν προσθέσουμε τις κατ' έτος ανακοινώσεις φροντιστηρίων και ιδιωτικών λυκείων για τις επιτυχίες εισαγωγής των αποφοίτων

τους σε συγκεκριμένες σχολές, τότε έχουμε μια εικόνα της άτυπης και ανορθολογικής ιεράρχησης των ΑΕΙ και των ΤΕΙ που λαμβάνει χώρα στην κοινωνία, ερήμην των πανεπιστημιακών και της πολιτείας.

Το πρόβλημα με την ανωτέρω ιεράρχηση είναι προφανές. Είναι αδιαφανής και βασίζεται στις φήμες και τις εντυπώσεις. Γι' αυτό, είναι ευάλωτη στη «μόδα» του ενός ή του άλλου γνωστικού αντικειμένου και κυρίως στην κυμαινόμενη ζήτηση του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα της οικονομίας για νέες ειδικότητες, χωρίς ωστόσο σαφή κριτήρια, πέραν της υποτιθέμενης αγοραστικής αξίας του πτυχίου. Η εν λόγω ιεράρχηση είναι ανορθολογική και άναρχη. Χωρίς αρχές, αποδεκτές ή έστω γνωστές σε όλους, χωρίς στοιχεία ή αξιόπιστες διαδικασίες, οι πιο συνειδητοποιημένοι τελειόφοιτοι λυκείου και οι οικογένειές τους στρέφονται προς τη μια ή την άλλη επιλογή πανεπιστημιακών σπουδών ανάλογα με τις φήμες για τη μία ή την άλλη σχολή και ανάλογα με τις υποτιθέμενες τάσεις των αγορών εργασίας.

3. Η ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΣΧΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ιεράρχηση δεν γίνεται μόνο από τους άμεσα ενδιαφερόμενους για εισαγωγή τους στα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ, αλλά και από την πολιτεία. Καταρχάς, η ιεράρχηση που κάνει η πολιτεία δεν είναι απαραίτητα ανορθολογική. Μπορεί να εκφράζει συγκεκριμένες δημόσιες πολιτικές. Δηλαδή η κατανομή προσωπικού ή οικονομικών πόρων στα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ μπορεί να είναι μέρος μιας στοχευμένης πολιτικής για την ενίσχυση μιας περιφέρειας της χώρας ή για την ανάπτυξη ενός επιστημονικού κλάδου αντί άλλων στην κατεύθυνση μιας συγκεκριμένης στρατηγικής για την οικονομία (π.χ., πληροφορική, ναυτιλιακά, κ.ά.).

Ωστόσο και η πολιτεία μπορεί να πέσει στον πειρασμό της ανορθολογικής ιεράρχησης. Αυτό συμβαίνει όταν η πολιτεία «προικοδοτεί» πανεπιστημιακά τμήματα με υποδομές και νέες θέσεις διδασκόντων ή, το συνηθέστερο, τα στερεί από υποδομές και τέτοιες θέσεις στο πλαίσιο μιας πελατειακής, αν όχι άναρχης, λογικής (επιρροή τοπικών παραγόντων στην ίδρυση, ενίσχυση και λειτουργία πανεπιστημιακών τμημάτων στην περιφέρεια, απρόβλεπτες διακυμάνσεις στις αποφάσεις του ΥΠΕΠΘ όσον αφορά το αριθμό των εισακτέων στις μεγάλες, «μαζικές» σχολές του κέντρου της χώρας). Προϋπόθεση των αποφάσεων της πολιτείας να κατανείμει ή να στερήσει πόρους από τα πανεπιστημιακά τμήματα είναι κάποιου είδους ιεράρχηση, η οποία στις περιπτώσεις που μόλις αναφέραμε, προφανώς δεν γίνεται με διαφανή ή αντικειμενικά κριτήρια.

Ποιες είναι οι συνέπειες της εν λόγω αδιαφανούς, καθόλου αντικειμενικής και εν πολλοίς άναρχης ιεράρχησης; Ως γνωστόν, γίνεται ετήσιος προγραμματισμός θέσεων ΔΕΠ από το ΥΠΕΠΘ και λαμβάνονται υπόψη τα αιτήματα σχολών και τμημάτων. Ωστόσο, πολύ συχνά, επικρατούν άλλα κριτήρια. Η λογική της αναπαραγωγής πελατειακών σχέσεων, οι μετατοπίσεις της πολιτικής του Υπουργείου για την ενίσχυση περιφερειακών πανεπιστημίων ή την ίδρυση νέων τμημάτων και οι πιέσεις που ασκούνται στο υπουργείο από ισχυρούς πανεπιστημιακούς, πολιτικούς ή τοπικούς παράγοντες είναι τα κριτήρια με βάση τα οποία προκηρύσσονται θέσεις διδασκόντων για κάποια τμήματα και όχι για άλλα που μπορεί να έχουν τις ίδιες ή μεγαλύτερες ανάγκες σε διδακτικό προσωπικό.

Έτσι προκύπτει και εδώ μια άλλου είδους ιεράρχηση, διαφορετική από εκείνη των υποψήφιων φοιτητών, αλλά εξίσου ανορθολογική. Κάποια πανεπιστημιακά τμήματα, ιδίως στην περιφέρεια, «αξιολογούνται» από την πολιτεία περισσότερο θετικά από άλλα τμήματα και «αμείβονται» με περισσότερες θέσεις διδασκόντων, για

παράδειγμα, μελών ΔΕΠ και ειδικών επιστημόνων του ΠΔ 407/1980. Όμως, κάποια νεοϊδρυθέντα τμήματα «καταδικάζονται» να λειτουργούν μόνο με συμβασιούχους διδάσκοντες του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος. Άλλα τμήματα, πάλι, προικίζονται με θέσεις ΔΕΠ, αν και όχι σε αριθμό επαρκή ώστε να αποκτήσουν αυτονομία έναντι της διοικούσας επιτροπής ή της πρυτανείας των ιδρυμάτων τους. Αντίστοιχες τάσεις μπορεί να παρατηρήσει κανείς σε ό,τι αφορά την κατανομή των υπόλοιπων πόρων, πέραν του διδακτικού προσωπικού (διοικητικό προσωπικό, νέα κτήρια, κλπ). Συνοπτικά, για τους παραπάνω λόγους, η ιεράρχηση εκ μέρους της πολιτείας είναι συχνά ανορθολογική.

4. ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Με τον τρόπο που γίνεται, η ιεράρχηση σχολών και τμημάτων από τους ενδιαφερόμενους και την πολιτεία δεν ισοδυναμεί με αξιολόγηση. Ως γνωστόν, η αξιολόγηση είναι μια ευρύτερη συστηματική διαδικασία με βάση σαφείς δείκτες και αφορά πολλαπλά επίπεδα της πανεπιστημιακής διαδικασίας. Σε κάποια μάλιστα επίπεδα έχουν γίνει απόπειρες αξιολόγησης των ΑΕΙ στο παρελθόν. Πρόκειται για μια σχετικά αθόρυβη αξιολόγηση που αφορά διδάσκοντες ορισμένων ιδρυμάτων ή συγκεκριμένα τμήματα ή προγράμματα σπουδών.

Για παράδειγμα, στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) η αξιολόγηση ειδικά του διδακτικού προσωπικού γίνεται συστηματικά εδώ και χρόνια, υπό την επίβλεψη «εσωτερικής μονάδας αξιολόγησης» και με τη συνεργασία διδασκόντων και διδασκομένων. Σε κάποια μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών πανεπιστημίων του κέντρου (π.χ., στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών) γίνεται εσωτερική αξιολόγηση

στο τέλος κάθε ακαδημαϊκής χρονιάς. Επίσης είναι γνωστό ότι, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, τμήματα πανεπιστημίων του κέντρου και της περιφέρειας είχαν επωφεληθεί από σχετικές προβλέψεις του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ και είχαν προχωρήσει και σε εξωτερικές αξιολογήσεις μετακαλώντας ειδικούς από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Στην αιτιολογική έκθεση του νομοσχεδίου για την αξιολόγηση (Βουλή των Ελλήνων 2005β), αναφέρεται σχετικά ότι το 1998-1999 στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΚ έλαβαν χώρα αξιολογήσεις σε 73 πανεπιστημιακά τμήματα. Οι ad hoc επιτροπές αξιολόγησης παρέδωσαν τα σχετικά πορίσματά τους στα τμήματα που είχαν πάρει τη σχετική πρωτοβουλία να αυτοαξιολογηθούν με αυτόν τον τρόπο. Η αξιολόγηση δεν είναι άγνωστη όχι μόνο στον ελληνικό πανεπιστημιακό χώρο, αλλά ούτε στον συγγενή με αυτόν ερευνητικό χώρο. Μέχρι στιγμής τα ελληνικά ερευνητικά ιδρύματα έχουν αξιολογηθεί δύο φορές (Νικολαΐδης 2005). Για παράδειγμα, το 2000 το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) υπέστη εξωτερική αξιολόγηση από επιτροπή ξένων εμπειρογνομόνων.

Συνοπτικά, σε ορισμένα, όχι λίγα, ιδρύματα ή προγράμματα γινόταν (και εξακολουθεί να γίνεται) αξιολόγηση προτού κατατεθεί και ψηφιστεί το σχετικό νομοσχέδιο του ΥΠΕΠΘ. Πέραν αυτών των περιπτώσεων, μια ευρύτερη, άτυπη, αλλά γνωστή σε όλους τους εμπλεκόμενους, ιεράρχηση σχολών και τμημάτων λαμβάνει χώρα στην Ελλάδα, εδώ και χρόνια, χωρίς διαφάνεια, αξιόπιστα τεκμήρια ή προβλεψιμότητα. Κριτήριο της κατάταξης σχολών και τμημάτων σε δημοφιλείς και λιγότερο δημοφιλείς είναι οι υποτιθέμενες επαγγελματικές διέξοδοι που προσφέρουν τα αντίστοιχα πτυχία.

Η άναρχη αυτή ιεράρχηση καταλήγει στην κατά κύματα στροφή μεγάλων κατηγοριών υποψήφιων φοιτητών προς το ένα ή το άλλο τμήμα, με συνέπεια τις διακυμάνσεις του αριθμού των υποψήφιων προς εισακτέους ανά τμήμα, καθώς και

στην ανορθολογική κατανομή ανθρώπινων και υλικών πόρων εκ μέρους της πολιτείας προς τα ΑΕΙ, τα ΤΕΙ και τα επί μέρους τμήματά τους. Με αυτή την έννοια, η υφιστάμενη άτυπη ιεράρχηση είναι μια «άγρια», αρρυθμιστη κοινωνική σχέση που συνδέει τα πανεπιστήμια με την αγορά, το κράτος και τους πολίτες.

5. ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Αν η διαδικασία που περιγράψαμε παραπάνω είναι μια άτυπη κατάταξη σχολών και τμημάτων, τότε τι είναι η αξιολόγηση, εργαλείο κοινωνικής μεταβολής ή μέσο εμπορευματοποίησης της ανώτατης παιδείας, και ποιον εξυπηρετεί; Είναι προφανές ότι η συζήτηση για την αξιολόγηση αφορά το δημόσιο πανεπιστήμιο και τη βελτίωσή του. Αφορά δηλαδή τους πολίτες των εισοδηματικά μεσαίων και χαμηλών στρωμάτων οι οποίοι, ακόμα και αν ήθελαν, δεν θα μπορούσαν να καταβάλουν, για τον εαυτό τους ή για τα παιδιά τους, το κόστος των σπουδών σε ιδιωτικά «κέντρα ελευθέρων σπουδών» (κολλέγια) που λειτουργούν στη χώρα μας ή σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Γι' αυτά τα κοινωνικά στρώματα, άλλωστε, το δημόσιο πανεπιστήμιο λειτουργεί ως διάυλος ενδογενεακής ή διαγενεακής κοινωνικής κινητικότητας, που επιτρέπει, λ.χ., στον γόνο αγροτικής οικογένειας να σταδιοδρομήσει ως ελεύθερος επαγγελματίας μετά την απόκτηση δημόσιας και δωρεάν ανώτατης παιδείας.

Ως γνωστόν, το πανεπιστήμιο, εφόσον δεν απαιτεί δίδακτρα για τις υπηρεσίες που παρέχει, συντελεί στην κοινωνική μεταβολή σε ατομικό επίπεδο διαμορφώνοντας ευκαιρίες επαγγελματικής ζωής για τους φτωχότερους. Δηλαδή το δημόσιο πανεπιστήμιο είναι ένας αναδιανεμητικός μηχανισμός πόρων, κύρους και προσωπικής

επαγγελματικής επιτυχίας. Η αναδιανεμητική λειτουργία του δημόσιου πανεπιστημίου συντελεί στο να μη μονοπωλούνται πόροι, κύρος και επιτυχία από τους λίγους, αλλά από τους πολλούς. Συμβάλλει δε το δημόσιο πανεπιστήμιο όσο κανένας άλλος φορέας στην κοινωνική μεταβολή και σε συλλογικό επίπεδο, εφόσον με την τριτοβάθμια εκπαίδευση του γενικού πληθυσμού αυξάνονται συνολικά οι πιθανότητες οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.

Κατά συνέπεια, κυρίως ωφελημένοι από τη λειτουργία του δημόσιου πανεπιστημίου δεν είναι οι λίγοι (πλούσιοι ή ισχυροί), αλλά οι πολλοί. Αν η αξιολόγηση ιδανικά είναι εργαλείο μεταρρύθμισης του δημόσιου πανεπιστημίου, τότε η υιοθέτησή της δυνητικά ευνοεί κατεξοχήν, όχι τόσο τα πλουσιότερα στρώματα, οι γόννοι των οποίων μπορούν να σπουδάσουν στα διαρκώς αξιολογούμενα πανεπιστήμια πολλών άλλων χωρών, όσο τη μεγάλη κοινωνική πλειοψηφία των μεσαίων και φτωχότερων στρωμάτων, τα οποία είναι «εγκλωβισμένα» στη δημόσια και δωρεάν ανώτατη παιδεία.

Στη χώρα μας αυτά είναι κυρίως τα στρώματα των μισθωτών, εργατών και υπαλλήλων, τα οποία χρηματοδοτούν το δημόσιο πανεπιστήμιο, μέσω της άμεσης φορολογίας - την οποία δεν μπορούν να αποφύγουν όπως πολλοί από τους αυτοαπασχολούμενους - και μέσω της έμμεσης φορολογίας. Σε αυτά τα κοινωνικά στρώματα οφείλεται κάποια λογοδοσία ως προς την αξιοποίηση των δημόσιων δαπανών για την ανώτατη παιδεία. Αυτά τα κοινωνικά στρώματα έχουν ανάγκη την αξιολόγηση ως εργαλείο μεταρρύθμισης του δημόσιου πανεπιστημίου.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η αξιολόγηση είναι πολιορκητικός κριός εκπόρθησης του δημόσιου πανεπιστημίου από τα ιδιωτικά οικονομικά συμφέροντα. Ωστόσο, ο σχετικός νόμος (Νόμος 3374/2005) δεν προβλέπει άλλο αποτέλεσμα της αξιολόγησης για τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ εκτός από τη δημοσιοποίησή

της. Δεν προβλέπονται κυρώσεις ή οικονομικές επιβραβεύσεις για το ένα ή το άλλο ίδρυμα που αξιολογήθηκε. Δηλαδή η αξιολόγηση των πανεπιστημίων δεν συνδέεται ευθέως με την εμπορευματοποίηση της ανώτατης παιδείας, εκτός αν υποθέσει κανείς ότι θα εφαρμοζόταν ένα σχέδιο άνισης κατανομής δημόσιων πόρων από το ΥΠΕΠΘ προς τα πανεπιστήμια (σε αντικατάσταση της τρέχουσας πελατειακής κατανομής) με βάση τις επιδόσεις των πανεπιστημίων και των τμημάτων τους ως προς την απορρόφηση των αποφοίτων τους από τις αγορές εργασίας.

Αυτή η μορφή αξιολόγησης έχει εφαρμοστεί χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπως σημειώνει και ο πρώην πρόεδρος του ΕΜΠ. Θ. Ξανθόπουλος (2005). Εξ όσων γνωρίζω, στη χώρα μας αυτή η μάλλον ακραία μορφή αξιολόγησης δεν έχει υποστηριχθεί σοβαρά. Άλλωστε, τίποτε το σχετικό δεν περιλήφθηκε στο σχετικό νομοσχέδιο του ΥΠΕΠΘ (και νυν Ν. 3374/2005). Η βρετανικού τύπου σύνδεση πανεπιστημίου και αγοράς προϋποθέτει άλλου είδους κοινωνικο-επαγγελματική δομή και διαφορετική λειτουργία της εθνικής οικονομίας από την ελληνική.

Πράγματι, η κατανομή κονδυλίων στα πανεπιστήμια με κριτήριο τις διαθέσεις της αγοράς δεν θα είχε ελπίδες εφαρμογής σε μια οικονομία, όπως η ελληνική, στην οποία ο ενεργός πληθυσμός είναι αναλογικά ο μικρότερος στη Δυτική Ευρώπη, ανθεί η ετεροαπασχόληση και υπάρχουν περισσότερες από μια τυπικές και κυρίως άτυπες αγορές εργασίας. Η διαπίστωση και ιδίως η πρόβλεψη των μελλοντικών αναγκών και τάσεων της απασχόλησης προϋποθέτει ένα περιβάλλον αγοράς εργασίας πιο σταθερό και πιο διαφανές από αυτό που κυριαρχεί παραδοσιακά στη χώρα μας. Σε ένα ασταθές και αδιαφανές οικονομικό περιβάλλον, η συμβολή της αξιολόγησης των ΑΕΙ και των ΤΕΙ στη σύνδεση πανεπιστημίου και αγοράς θα ήταν μικρή. Ίσως και γι' αυτό, μεταξύ άλλων λόγων, ο νομοθέτης δεν προέβλεψε στον σχετικό νόμο ούτε

καν την ιεραρχική- αξιολογική κατάταξη (ranking) σχολών ή τμημάτων μετά από την αξιολόγησή τους.

Με άλλα λόγια, στην Ελλάδα η σύνδεση του πανεπιστημίου με την αγορά μέσω της αξιολόγησης, και αν ακόμα ήταν επιθυμητή, θα ήταν μια δύσκολη, αν όχι αδύνατη, υπόθεση. Είτε δει κανείς τη σύνδεση του πανεπιστημίου με την αγορά ως ευκαιρία για τις επιχειρήσεις που αναζητούν ειδικευμένο προσωπικό και για τους νέους αποφοίτους που αναζητούν εργασία είτε τη δει ως κίνδυνο για την πανεπιστημιακή παιδεία, η οποία προφανώς δεν πρέπει να ετεροκαθορίζεται αποκλειστικά από τις ανάγκες μιας οποιασδήποτε σφαίρας (της οικονομίας, της πολιτικής, κ.ο.κ), σε κάθε περίπτωση, δεν έχει λόγο να θεωρήσει την αξιολόγηση - με τον τρόπο που θεσπίστηκε στη χώρα μας – ως μια ανατροπή προς το καλύτερο ή προς το χειρότερο.

6. ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η αιτία που τελικά η αξιολόγηση, όπως θεσπίστηκε με τον Ν. 3374/2005, ίσως δεν είναι ανατροπή για το ελληνικό πανεπιστημιακό σύστημα καθίσταται προφανής σε όποιον διατρέξει το κείμενο του ανωτέρω νόμου. Όπως έχει υποστηρίξει ο Γ. Κουμάντος, ο νομοθέτης που καταπιάνεται με την αξιολόγηση έχει να τάμει δυσεπίλυτα ζητήματα σχετικά με τα κριτήρια της αξιολόγησης, τους κριτές, τις ουσιαστικές προϋποθέσεις και τη σκοπιμότητα της διαδικασίας της αξιολόγησης (Κουμάντος 2005). Ο έλληνας νομοθέτης, μένοντας σε ένα επίπεδο υποδεέστερο του επιπέδου που απαιτεί η επίλυση των ανωτέρω ζητημάτων, προσέφερε ένα

νομοθέτημα του οποίου η εφαρμογή μάλλον δεν θα αποτελέσει ούτε κίνδυνο για τους πολέμιους της αξιολόγησης ούτε ευκαιρία για τους υποστηρικτές της.

Το πρόβλημα έγκειται στο βαρύ, αργόσυρτο και ταυτόχρονα δυσβάστακτο - και για τα ιδρύματα και την πολιτεία - οργανωτικό σχήμα, το οποίο προκρίθηκε για την οργάνωση και τη λειτουργία της αξιολόγησης. Το σχήμα αυτό αποτυπώνεται στα άρθρα 1-13 του ανωτέρου νόμου και αποτελεί αυτό που ο Χ. Τρικαλινός, πρώην πρόεδρος της ΠΟΣΔΕΠ, ονόμασε «ένα ακόμα λιθάρι στο οικοδόμημα της ελληνικής γραφειοκρατίας» (Τρικαλινός 2005).

Αναλυτικά, η αξιολόγηση περιγράφεται στο νόμο (άρθ. 1 του Ν. 3374/2005) με ευρύ, αόριστο και ίσως φλύαρο τρόπο, που θα ταίριαζε περισσότερο σε διακήρυξη αρχών παρά σε τεχνικό νομικό κείμενο: «Με βάση τα αποτελέσματα της αξιολόγησης λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα διασφάλισης και βελτίωσης του έργου που επιτελούν τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης στο πλαίσιο της αποστολής τους να παρέχουν ανώτατη παιδεία υψηλού ποιοτικού επιπέδου» (άρθ. 1, παράγρ. 2, εδάφ. 2 του Ν. 3374/2005).

Ενώ στοχεύει ειδικά στα «ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης», το έργο των οποίων επιδιώκει να αξιολογήσει ως προς ένα ευρύ φάσμα διαστάσεων (ποιότητα διδακτικού και ερευνητικού έργου, ποιότητα προγραμμάτων σπουδών και ποιότητα λοιπών υπηρεσιών, σύμφωνα με το άρθ. 3, παράγρ. 1 του νόμου), εν τούτοις η προβλεπόμενη αξιολόγηση είναι περιορισμένη: πρώτον, δεν περιλαμβάνει την αξιολόγηση του συστήματος ανώτατης παιδείας γενικά όπως έχει σήμερα, δηλαδή δεν ασχολείται με τους εποπτικούς μηχανισμούς και τις διοικητικές και οικονομικές διαδικασίες του συστήματος, στις οποίες εμπλέκονται τουλάχιστον δύο υπουργεία (ΥΠΕΠΘ και Οικονομίας και Οικονομικών). Δεύτερον, δεν στοχεύει ειδικά στην αξιολόγηση των εισροών και εκροών του συστήματος (π.χ., αριθμοί εισακτέων και

αποφοίτων, έσοδα και δαπάνες για την ανώτατη παιδεία). Και τρίτον δεν προβλέπει την αξιολόγηση της εκπαιδευτικής πολιτικής σε συνδυασμό με την πολιτική απασχόλησης και την πολιτική έρευνας και τεχνολογίας.

Δηλαδή, η προβλεπόμενη στο Ν. 3374/2005 αξιολόγηση δεν κάνει τους προφανείς συσχετισμούς που βρίσκει κανείς στη διαμόρφωση δημόσιας πολιτικής στα σύγχρονα κράτη και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Με άλλα λόγια, η αξιολόγηση, όπως παρουσιάζεται στα άρθ. 1 και 3 του εν λόγω νόμου, είναι ταυτόχρονα πολύ ευρεία και απροσδόκητα στενή ως προς τη σύλληψή της.

7. ΡΥΘΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

7 Α. Η εσωτερική αξιολόγηση στο επίπεδο των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης

Περαιτέρω, οι χρόνοι της αξιολόγησης φαίνεται να είναι μετρημένοι, αλλά στην πραγματικότητα είναι καταγιγιστικοί. Σύμφωνα με το άρθ. 1 παραγρ. 3 του νόμου, η αξιολόγηση ιδρυμάτων, σχολών και τμημάτων προβλέπεται να λαμβάνει χώρα το πολύ κάθε τέσσερα χρόνια. Η αξιολόγηση θα διαρκεί δύο συνεχή ακαδημαϊκά εξάμηνα και θα είναι εσωτερική και εξωτερική (άρθ. 2, παράγρ. 1). Προηγείται η εσωτερική αξιολόγηση και ακολουθεί η εξωτερική αξιολόγηση. Εντός τεσσάρων μηνών από την ολοκλήρωση της εσωτερικής αξιολόγησης απαιτείται να έχει ολοκληρωθεί και η εξωτερική αξιολόγηση (άρθ. 9, παράγρ. 3)

Ωστόσο, κάθε έτος (όχι κάθε τέσσερα έτη) προβλέπεται η αποτύπωση της κατάστασης κάθε τμήματος κάθε ΑΕΙ και ΤΕΙ με τη μορφή «εσωτερικής έκθεσης» η οποία θα περιλαμβάνει ευρύ φάσμα εμπειρικών στοιχείων. Η ετήσια έκθεση είναι

υποχρέωση των επί μέρους τμημάτων. Αντίστοιχα, μια διετής έκθεση είναι υποχρέωση των ιδρυμάτων. Συγκεκριμένα, για τα ιδρύματα, η έκθεση θα συντάσσεται από ειδική μονάδα, την ΜΟΔΙΠ (Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας) και θα υποβάλλεται κάθε δύο χρόνια από τη ΜΟΔΙΠ κάθε ιδρυμάτος στην ΑΔΙΠ (Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση, βλ. Ν. 3374/2005, άρθ. 2, παράγρ. 4 και 5).

Σε εθνικό επίπεδο, υπεύθυνη για την αξιολόγηση είναι η ΑΔΙΠ, ενώ σε επίπεδο ιδρυμάτος, η ΜΟΔΙΠ η οποία θα έχει επτά μέλη. Άρα, υπολογίζουμε ότι για τα πανεπιστήμια και τα πολυτεχνεία θα συγκροτηθούν 21 ΜΟΔΙΠ, όσα δηλαδή είναι τα ΑΕΙ της χώρας (με τη σχετικά πρόσφατη προσθήκη των δύο νέων Πανεπιστημίων, της Δυτικής Μακεδονίας και της Στερεάς Ελλάδας).

Συνοψίζοντας, κάθε ΜΟΔΙΠ θα λαμβάνει ετησίως από μια εσωτερική έκθεση από κάθε τμήμα του ιδρυμάτος στο οποίο είναι ενταγμένη. Με βάση τις εκθέσεις αυτές για τα επί μέρους τμήματα του ιδρυμάτος της, κάθε δύο χρόνια η ΜΟΔΙΠ θα συντάσσει δική της «εσωτερική έκθεση» για το ίδρυμα και θα την προωθεί στην ΑΔΙΠ. Για παράδειγμα, υποθέτουμε ότι κατ' έτος η ΜΟΔΙΠ του Πανεπιστημίου Αθηνών θα λαμβάνει 33 τέτοιες εσωτερικές εκθέσεις, όσα και τα τμήματα του ιδρυμάτος αυτού και στη συνέχεια κάθε δύο χρόνια θα συντάσσει μια συνολική έκθεση για το πανεπιστήμιο αυτό. Η σύνταξη ετήσιων εσωτερικών εκθέσεων από τα τμήματα και διετών από τα ιδρύματα είναι διαδικασία παράλληλη και ανεξάρτητη από την εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση κάθε τμήματος και κάθε ιδρυμάτος, η οποία, όπως είπαμε, θα επαναλαμβάνεται κάθε τέσσερα χρόνια.

Συνοπτικά, σε επίπεδο ιδρυμάτων, η αξιολόγηση δεν θα είναι μια διαδικαστικά εύκολη υπόθεση. Δεδομένων των ελλείψεων πολλών ΑΕΙ και ΤΕΙ σε διοικητικό και διδακτικό προσωπικό και της προβληματικής τήρησης στοιχείων για

υποδομές, προσωπικό και πόρους στα επί μέρους ιδρύματα, αναρωτιέται κανείς μήπως οι απαιτήσεις του νέου συστήματος είναι εξωπραγματικές. Η αίσθηση του εξωπραγματικού εντείνεται αν συνυπολογίσει κανείς τους υπόλοιπους θεσμούς και διαδικασίες που προβλέπονται από τον ίδιο νόμο για την αξιολόγηση σε επίπεδο τμημάτων και προγραμμάτων σπουδών (προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές).

7 Β. Η εσωτερική αξιολόγηση στο επίπεδο των επί μέρους πανεπιστημιακών τμημάτων και των προγραμμάτων σπουδών

Σε κάθε τμήμα, η ανά τετραετία προβλεπόμενη εσωτερική αξιολόγηση αφορά και την ποιότητα του διδακτικού έργου. Αυτή η σημαντική πτυχή της αξιολόγησης, ωστόσο, περιγράφεται στο νόμο με αρκετή αοριστία (άρθ. 3, παράγρ. 1, εδάφ. α): στα κριτήρια και τους δείκτες της αξιολόγησης ειδικά αυτού του έργου περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, «η αποτελεσματικότητα του διδακτικού προσωπικού», «η συνεργασία μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων» και «η κινητικότητα του διδακτικού προσωπικού». Τα δύο πρώτα είναι αρκετά ασαφή και δεν ποσοτικοποιούνται γιατί δεν μιλάμε για εργαζόμενους που παράγουν υλικά προϊόντα με μετρήσιμο τρόπο, όπως οι εργάτες ενός εργοστασίου. Το τρίτο από τα ανωτέρω στοιχεία, η κινητικότητα, έχει ήδη υπονομευθεί στην πράξη από την πολιτική περικοπής των διπλών αποδοχών των μελών ΔΕΠ για εκπαιδευτικές άδειες εξωτερικού και τη συνήθη αδυναμία ή άρνηση των ιδρυμάτων να χρηματοδοτήσουν τη συμμετοχή των δικών τους μελών ΔΕΠ σε ελληνικά ή διεθνή συνέδρια.

Το κύριο πρόβλημα, πάντως, της εσωτερικής αξιολόγησης ανά τμήμα θα μπορούσε να είναι η επιβάρυνση των πολύ ασθενών, αν όχι ισχνών, διοικητικών δομών πολλών τμημάτων με νέα όργανα επιφορτισμένα με την αξιολόγηση. Έτσι, οι

Γενικές Συνελεύσεις (ΓΣ) των τμημάτων έχουν την αρμοδιότητα να ορίζουν Ομάδες Εσωτερικής Αξιολόγησης (ΟΜΕΑ) «οι οποίες συγκροτούνται από μέλη ΔΕΠ». Σε αυτές μετέχει και ένας εκπρόσωπος των φοιτητών, αλλά ο αριθμός των μελών ΔΕΠ των ΟΜΕΑ δεν αναφέρεται στο νόμο (άρθ. 5, παράγρ. 2). Αυτά πάντως τα μέλη απαιτείται να είναι πρωτοβάθμιοι ή δευτεροβάθμιοι καθηγητές «με διεθνώς αναγνωρισμένο επιστημονικό έργο και, κατά προτίμηση, με εμπειρία σε διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας» (άρθ. 5, παράγρ. 2, εδάφ. α). Αναρωτιέται κανείς πόσα μέλη ΔΕΠ σήμερα σε όλη την επικράτεια έχουν την εμπειρία που απαιτείται από το νόμο και πληρούν σωρευτικά τα ανωτέρω κριτήρια. Είναι προφανές ότι με τέτοια κριτήρια η συγκρότηση ΟΜΕΑ σε πολλά τμήματα θα είναι αδύνατη.

Όσο για την εσωτερική αξιολόγηση προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών από το οικείο τμήμα, προβλέπεται η συγκρότηση άλλου οργάνου, δηλαδή των ΕΟΑ (Ειδικές Ομάδες Αξιολόγησης). Σε αντίθεση με τις ΟΜΕΑ, που περιγράψαμε παραπάνω, στις ΕΟΑ μετέχει - εκτός του εκπροσώπου των φοιτητών και των μελών ΔΕΠ - και ένας «εκπρόσωπος του λοιπού επιστημονικού και διοικητικού προσωπικού της μονάδας ή του ιδρύματος» (άρθ. 5, παράγρ. 3). Είναι παράδοξο ότι ενώ στη γενική εσωτερική αξιολόγηση του τμήματος, που ανατίθεται στην ΟΜΕΑ, συμμετέχουν μέλη ΔΕΠ και φοιτητές, στην ειδική, αυτοτελή αξιολόγηση που αφορά μόνο το πρόγραμμα σπουδών και ανατίθεται στην ΕΟΑ, για κάποιο μη προφανή λόγο, προβλέπεται και η πιθανότητα να συμμετάσχει εκπρόσωπος των διοικητικών υπαλλήλων. Εκτιμάται, δηλαδή, από τον νομοθέτη ότι οι διοικητικοί υπάλληλοι δεν μπορούν να έχουν λόγο για τη συνολική λειτουργία του τμήματος στο οποίο εργάζονται, ενώ μπορούν να έχουν λόγο για το περιεχόμενο των σπουδών. Τούτο είναι δεοντολογικά συζητήσιμο, δεδομένου ότι το πρόγραμμα

σπουδών καταρχήν δεν αφορά τους διοικητικούς υπαλλήλους, αφού το αντικείμενό τους είναι η διοίκηση και όχι η διδασκαλία.

Στο πλαίσιο της εσωτερικής αξιολόγησης, είτε διεξάγεται από την ΟΜΕΑ είτε από την ΕΟΑ, οι φοιτητές θα καλούνται να απαντούν σε σχετικά ερωτηματολόγια. Αυτό προφανώς είναι εύλογο, ώστε να καταγράφονται οι απόψεις των φοιτητών. Σωστά, μάλιστα, προβλέπεται στο νόμο (άρθ. 5, παράγρ. 5) ότι η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων θα γίνεται ανώνυμα και εθελοντικά. Ωστόσο, ο τρόπος που διεξάγεται η όλη διαδικασία είναι προβληματικός: τα ερωτηματολόγια θα συμπληρώνονται από τους φοιτητές «χωρίς προειδοποίηση στο πλαίσιο των υποχρεωτικών μαθημάτων... υπό την παρακολούθηση της ΟΜΕΑ, με τη συνεργασία των διδασκόντων» (άρθ. 5, παράγρ. 5, εδάφ.γ). Και αν ακόμα υποθέσει κανείς ότι όλα τα προγράμματα σπουδών περιλαμβάνουν υποχρεωτικά μαθήματα, πράγμα αναληθές, είναι προφανές ότι ο νομοθέτης επιφορτίζει την ΟΜΕΑ με το δεοντολογικά προβληματικό καθήκον της αιφνιδιαστικής εισόδου και διανομής ερωτηματολογίων σε αίθουσες διδασκαλίας ή αμφιθέατρα.

7 Γ. Η εξωτερική αξιολόγηση

Η εξωτερική αξιολόγηση προβλέπεται να γίνεται από άλλο όργανο, την Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης (ΕΕΑ). Η σύνθεση της τελευταίας περιλαμβάνει πέντε εμπειρογνώμονες, που «προέρχονται από το μητρώο ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων που τηρεί η ΑΔΙΠ» (άρθ. 8, παράγρ. 2). Εύλογα ο νομοθέτης καλεί τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης να προτείνουν τα ίδια εμπειρογνώμονες για να περιληφθούν στο μητρώο και προβλέπει ότι η πλειοψηφία των μελών της ΕΕΑ θα ορίζεται με κλήρωση.

Ωστόσο, η πρόβλεψη να ανανεώνονται οι εμπειρογνώμονες κάθε οκτώ χρόνια (άρθ. 8, παράγρ. 2, εδάφ. γ) σε συνδυασμό με το πολύ εξειδικευμένο «προφίλ» των εμπειρογνώμωνων, που σκιαγραφείται στο ίδιο άρθρο (άρθ. 8, παράγρ. 5), προκαλεί σκέψεις για τη δυνατότητα συγκρότησης των ΕΕΑ. Και πάλι εδώ έχει κανείς την αίσθηση του εξωπραγματικού. Οι σχετικές προβλέψεις του νόμου για το «προφίλ» των μελών κάθε ΕΕΑ (καμία εκπαιδευτική, ερευνητική ή υπηρεσιακή σχέση του εμπειρογνώμονα με την αξιολογούμενη μονάδα –σχολή ή τμήμα - τα τελευταία πέντε χρόνια πριν από την αξιολόγηση, εξειδίκευση στο γνωστικό αντικείμενο της υπό αξιολόγηση μονάδας, αναγνωρισμένο κύρος, εμπειρία σε θέματα αξιολόγησης ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης) εγείρουν πάλι την απορία για το που θα βρεθούν και θα «στρατολογηθούν» οι εμπειρογνώμονες σε μια ακαδημαϊκή κοινότητα μικρής κλίμακας, όπως η σύγχρονη ελληνική.

8. ΤΟ ΑΔΥΝΑΜΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: Η ΑΔΙΠ

Στο κέντρο του συστήματος αξιολόγησης προβλέπεται μια νέα ανεξάρτητη διοικητική αρχή, η ΑΔΙΠ (Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση). Η μέριμνα του νομοθέτη για την ανεξαρτησία της Αρχής είναι ευπρόσδεκτη. Ωστόσο, όπως είδαμε παραπάνω, οι εσωτερικές εκθέσεις και οι συνδεδεμένες με αυτές εξωτερικές και εξωτερικές αξιολογήσεις προβλέπονται πολλές και αλληπάλλληλες. Αν συνυπολογίσει κανείς τον όγκο και την ταχύτητα εισροών από το εξωτερικό περιβάλλον (δηλαδή από τις επί μέρους ΜΟΔΙΠ) προς την ΑΔΙΠ, τότε η τελευταία θα έπρεπε να στελεχωθεί με πολύ και εξειδικευμένο προσωπικό και με δομές ικανές να απορροφήσουν και διεκπεραιώσουν τον όγκο των εκθέσεων παντός

είδους που θα κατευθύνονται από την περιφέρεια προς το κέντρο του συστήματος αξιολόγησης (την ΑΔΙΠ).

Εντούτοις, σύμφωνα με το νόμο (άρθ. 11, παράγρ. 1) η ΑΔΙΠ θα συγκροτείται μόνο από δεκαπέντε μέλη, εκ των οποίων μόνο τα έξι θα είναι μέλη ΔΕΠ των ΑΕΙ. Η πλειοψηφία (εννέα από τα δεκαπέντε μέλη) θα είναι καθηγητές ΤΕΙ (τέσσερις), εκπρόσωποι φοιτητών, σπουδαστών, ερευνητών, επιμελητηρίων (τέσσερις) και ένας επιστήμονας «με διεθνώς αναγνωρισμένο κύρος και σημαντικό ερευνητικό έργο, κατά προτίμηση με εμπειρία σε θέματα διασφάλισης της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση» ο οποίος θα ορίζεται από τον Υπουργό ΕΠΘ ως Πρόεδρος της ΑΔΙΠ (άρθ. 11, παράγρ. 1, εδάφ.α). Τα δεκαπέντε αυτά μέλη θα συνεπικουρούνται στο έργο τους από δεκαπέντε ειδικούς επιστήμονες και δέκα διοικητικούς υπαλλήλους, κατανεμημένους σε τρία τμήματα (διοίκησης και οικονομικών, διασφάλισης ποιότητας και τεκμηρίωσης και ερευνών, βλ. άρθ. 12, παράγρ. 1 και 2).

Πρόκειται για μια ανεστραμένη πυραμίδα σαράντα ατόμων: δεκαπέντε μέλη της ΑΔΙΠ στην κορυφή της ιεραρχικής οργάνωσης της ΑΔΙΠ, δεκαπέντε ειδικοί επιστήμονες στο μεσαία διάζωμα και δέκα υπάλληλοι στη βάση της πυραμίδας. Σημειώνεται ότι οι δέκα καθηγητές ΑΕΙ και ΤΕΙ, μέλη της ΑΔΙΠ, μπορούν να διατηρούν καθεστώς μερικής απασχόλησης στα ιδρύματα από τα οποία προέρχονται (άρθ. 11, παράγρ. 4, εδάφ. α). Δηλαδή, εκ των πραγμάτων, εφόσον, όπως είναι εύλογο, μπορούν να συνεχίζουν το διδακτικό και ερευνητικό έργο τους, δεν θα είναι πλήρως απασχολούμενοι στην ΑΔΙΠ.

Η ανεστραμένη αυτή πυραμιδοειδής οργάνωση, που θα στηρίζεται σε σαράντα άτομα, εκ των οποίων τα δέκα χωρίς πλήρη απασχόληση, θα έχει να επιτελέσει ευρύ έργο. Όπως φάνηκε παραπάνω (τμήμα 7 Α του κειμένου αυτού), θα παραλαμβάνει και θα επεξεργάζεται περιοδικές εκθέσεις εσωτερικής αξιολόγησης

από τις ΜΟΔΙΠ όλων των ΑΕΙ και των ΤΕΙ της χώρας και τις εκθέσεις εξωτερικής αξιολόγησης από τις ΕΕΑ όλων αυτών των ιδρυμάτων (άρθ. 5, παράγρ. 2 και άρθρ. 9, παράγρ. 2). Επίσης η ΑΔΙΠ θα υποστηρίζει διοικητικά και γραμματειακά όλες τις ΕΕΑ (άρθ. 9, παράγρ. 2).

Ωστόσο, το βαρύτερο οργανωσιακό ζήτημα είναι ότι ο ρόλος της ΑΔΙΠ δεν προβλέπεται απλά διοικητικός ούτε μόνο διεκπεραιωτικός. Εκ του νόμου (άρθ. 10, παράγρ. 2) η ΑΔΙΠ έχει προγραμματικό, συντονιστικό και επιτελικό ρόλο στο σύστημα αξιολόγησης. Μεταξύ άλλων, η ΑΔΙΠ προβλέπεται να διαμορφώνει και να αναθεωρεί συγκεκριμένα μέτρα της πολιτικής της αξιολόγησης, να εκπονεί μελέτες και να διεξάγει έρευνες, να ενημερώνει τους αρμόδιους φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό και να εκπροσωπεί τη χώρα στα αντίστοιχα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προκύπτει δηλαδή ότι αυτό το μικρό και εμφανώς αδύναμο οργανωτικό σχήμα, η ΑΔΙΠ του Ν. 3374/2005, έχει επιφορτισθεί με έργο αντίστοιχο μεγάλης διοικητικής μονάδας που είναι ταυτοχρόνως επιτελική μονάδα και ερευνητικό κέντρο.

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο κείμενο αυτό υποστήριξα ότι υπάρχει ήδη μια άτυπη, τρέχουσα κατάταξη σχολών και τμημάτων. Αυτή δεν είναι ισοδύναμη της διαδικασίας της αξιολόγησης, αλλά κάτι πολύ λιγότερο από αυτήν. Προς το παρόν, ελλείπει αξιολόγησης, δεν πρόκειται παρά για μια ανορθολογική ιεράρχηση σχολών και τμημάτων και εκ μέρους της κοινωνίας και εκ μέρους της πολιτείας. Συγκεκριμένα, η κοινωνία κατατάσσει τις σχολές και τα τμήματα στη βάση του επαγγελματικού αντικρύσματος του πτυχίου τους, ενώ η πολιτεία τις κατατάσσει άλλοτε στη βάση κάποιας, μάλλον

βραχυπρόθεσμης, εκπαιδευτικής πολιτικής και άλλοτε στη βάση των πελατειακών σχέσεων. Συνέπειες της κατάταξης από την κοινωνία είναι η «μόδα» των σπουδών στο ένα ή το άλλο τμήμα και η αντίστοιχη παροδική ζήτηση για λίγα γνωστικά αντικείμενα, όπως προκύπτει από τα μηχανογραφικά δελτία που συμπληρώνουν οι τελειόφοιτοι λυκείου. Συνέπειες της κατάταξης από την πολιτεία είναι η ανορθολογική κατανομή κονδυλίων, θέσεων ΔΕΠ, υποδομών και άλλων πόρων στα ΑΕΙ και στα ΤΕΙ της χώρας.

Η τρέχουσα ανορθολογική ιεράρχηση θα μπορούσε να αντικατασταθεί από μια συστηματική, διαφανή και αξιόπιστη αξιολόγηση των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Η αξιολόγηση θα μπορούσε να αποβεί ανάχωμα στις επιδράσεις της αγοράς στις προτιμήσεις των υποψήφιων φοιτητών και στις πελατειακές πρακτικές διαδοχικών κυβερνήσεων. Ωφελούμενοι από μια τέτοια αξιολόγηση θα ήσαν οι κατεξοχήν χρήστες των υπηρεσιών του δημόσιου πανεπιστημίου, δηλαδή οι προερχόμενοι από τα μεσαία και τα κατώτερα εισοδηματικά στρώματα.

Ωστόσο, η θέσπιση της αξιολόγησης με το Ν. 3374/2005 είναι προβληματική. Ο νόμος προβλέπει βαριές, σύνθετες και καταγιγιστικές διαδικασίες αξιολόγησης και τις αναθέτει σε πολλά νέα όργανα στο εσωτερικό κάθε ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης. Παράλληλα, όμως, ο νόμος δεν προβλέπει την αντίστοιχη διοικητική υποστήριξη για όλα αυτά ούτε το ανάλογο οργανωτικό σχήμα. Ο νόμος στις λεπτομέρειές του δίνει την εντύπωση εξωπραγματικών ρυθμίσεων. Ο συνδυασμός πολλών και υψηλών απαιτήσεων του νομοθέτη από τους εμπλεκόμενους στην αξιολόγηση με τις ισχνές προβλέψεις του για την πραγματοποίησή του έργου τους οδηγούν στο εξής συμπέρασμα: οι αντίπαλοι της αξιολόγησης δεν έχουν τίποτε να φοβηθούν από την αξιολόγηση που θεσπίστηκε με το Ν. 3374/2005, ενώ οι υποστηρικτές της έχουν να προσδοκούν πολύ λίγα.

Σημείωση: Ο συγγραφέας θα ήθελε να ευχαριστήσει την οργανωτική επιτροπή της διημερίδας της Σχολής ΝΟΠΕ για την πρόσκληση να συμπεριληφθεί στους ομιλητές και ειδικά τους καθηγητές Γ. Δονάτο και Π. Καζάκο για το ενδιαφέρον τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Απέκης, Λ. (2005), «Οι νόμοι της απορρύθμισης ψηφίστηκαν, να αποτρέψουμε τις συνέπειές τους», *Κυριακάτικη Αυγή*, ένθετο 'Παιδεία και Κοινωνία', 31 Ιουλίου 2005.

Βουλή των Ελλήνων (2005α). «Έκθεση επί του νομοσχεδίου 'Διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση – σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων – παράρτημα διπλώματος'», Β' Διεύθυνση επιστημονικών μελετών, Τμήμα νομοτεχνικής επεξεργασίας σχεδίων και προτάσεων νόμων, Αθήνα, 11 Ιουλίου 2005.

Βουλή των Ελλήνων (2005β). «Αιτιολογική έκθεση επί του νομοσχεδίου 'Διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση – σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων – παράρτημα διπλώματος'», Αθήνα, 30 Μαΐου 2005.

Θεοτοκάς, Ν. (2005), «Ένα κακοσχεδιασμένο και επικίνδυνο νομοθέτημα», *Κυριακάτικη Αυγή*, ένθετο 'Παιδεία και Κοινωνία', 29 Μαΐου 2005.

Κουμάντος, Γ. (2005), «Απορίες για την αξιολόγηση», *Η Καθημερινή της Κυριακής*, 17 Απριλίου 2005.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2005). «Ναι, υπό όρους. Μία πρόταση», *Το Καποδιστριακό*, δεκαπενθήμερη έκδοση του Πανεπιστημίου Αθηνών, 15 Φεβρουαρίου 2005 (αναδημοσιευμένο στην *Αυγή*, 19 Μαΐου 2005).

Νικολαΐδης, Θ. (2005). «Για την αξιολόγηση στα ερευνητικά κέντρα», *Κυριακάτικη Αυγή*, ένθετο 'Ενθέματα', 9 Οκτωβρίου 2005.

Ξανθόπουλος, Θ. (2005). *Ελληνική Παιδεία*, Gutenberg, Αθήνα, 2005.

Τιβέριος, Μ. (2005), «Η αξιολόγηση στην ανώτατη εκπαίδευση», *Το Βήμα της Κυριακής*, 30 Ιανουαρίου 2005.

Τρικαλινός, Χ. (2005), «Μύθοι και πραγματικότητες», *Η Καθημερινή*, 4 Αυγούστου 2005.